

BN De Stem 2 januari 2018

EN TOEN

Het rauwe leven in Kamp Rijen

Hoe was het leven in het legerkamp te Rijen in 1831? Exercities, oefeningen en inspecties, zeker. Maar ook rauw met **veel drank, verveling, prostitutie**. Een schutter uit die tijd doet verslag in een schalks gedicht.

Berry van der Heijden

Rijen

Het lijkt een zootje ongeregeld in het militaire tentenkamp op de hei te Rijen, stelt Jan Roymans na het lezen van het gedicht. De archeoloog geeft lezingen over het kamp uit 1831 dat hij met bewerkte luchtfoto's zichtbaar heeft gemaakt. Hij steunt een werkgroep van heemkring, gemeente Gilze en Rijen en vliegbasis om het kamp toeristisch te verheffen.

Over het dagelijks leven in het kamp bestaan enkele dagboeken. Die zijn erg persoonlijk, vol heroeik en vanuit de beleving van officieren geschreven. Bijzonder vindt Roymans daarom het in 1839 door de Haarlemse schutter Jan Ovenbeek uitgegeven gedicht *Een dag in het kamp bij Rijen, 1831, in luimig rijm beschreven*. Ovenbeek was vrijwilliger bij de Noord-Hollandsche Schutterij (artillerie), waarschijnlijk namens een studentenkorps.

Jan Roymans: „Het boekje geeft een mooie inkt van het verblijf in Rijen volgens het ritme van die dag. In ironische teksten steekt de schrijver de draak met het dagelijkse leven in het kamp. Ironisch, vrijmoedig en humoristisch, maar ook kritisch en dat heb ik in nog geen enkel dagboek gelezen.”

Roymans denkt direct aan een

anoniem schilderij dat in het Rijksmuseum hangt: Het legerkamp te Rijen 1831-1835 (zie afbeelding op deze pagina).

„Precies zoals in het boekje beschreven: soldaten lopen wacht, tentbewakers, de gaarkeuken, piepers jassen bij de kookkuilen, jeneververkoopers, houten kantines, verveling, een inspectie, exercities en adellijk bezoek. En in de verte contouren van de kerktoeren van Rijen.”

De trom geeft het ritme van de dag aan. Opstaan, tent opruimen, eten (gort met boter of rapen-ratjetoe). Wie geld had ging liever eten bij de kantines. Tussendoor werden manoeuvres geoefend, was er appel, inspectie, het kamp moest ordelijk zijn. Dat gold minder voor de zeden.

Drank speelde een grote rol.

„Een soldaat had van overheidswege elke ochtend recht op een dop jenever. Zo begon de dag”, vertelt Roymans. Er wordt in de kantines gedronken, gekaart. Een enkeling leest de krant voor, want velen waren analfaabte. ‘In de cantine lest men den dorst, en praat druk over het lot van alle landen, een nieuwsblad heeft hij in de handen, En gaat met drift den inhoud na; Het is het dagblad van Breda.’ Sommige kantines hadden speciale diensten. ‘Die houten tent (...) bevat enkel meisjes van plezier; die met ons monnikslot bewogen, naar ‘t kampgewoel zijn mee ge-

togen. Men raakt hier geld en tijd, ja zelfs gezondheid vrolijk kwijt. En dan die achterdeur, zult gij wel begrijpen, Is voor de brave lui die ‘t katje in t donker knippen.’”

Dan heeft een schutter zich doodgedronken. Vier kameraden dragen zijn kist: ‘Het is een zwaar verlies dat menig tapper spijt. Hij speelde met Schiedam(jenever), maar was t codille kwijt (verloor). Nu wordt hij, door dit vieraal braven, te Rijen bij de kerk begraven.’ De soldaten waren een bonte troep. Ze zaten lange tijd dicht op elkaar. „Er werd gestolen, iemand is zijn lepel kwijt, maar die had hij ook weer gestolen”, lacht Roymans. „Het kamp was een flinke impuls voor de regionale economie. Er waren woningen nodig, vlees, groente, kleding. Er kwam horeca. Het kamp heeft Rijen mee op de kaart gezet.”

Roymans brengt via collega-onderzoeker Bart Beex een nieuw inzicht. Het kritische boekje is ook de uiting van een persoonlijk drama. „De broer van de schrijver blijkt te zijn overleden na de strijd om de citadel van Antwerpen.”

Dat is waarom hij met betuugde trots dicht: ‘Geestdrift doet mijn borst ontgloeien, maar ik waag mij aan geen lied, luistren wil ik naar de barden, met hen zingen kan ik niet.’

■ Met dank aan Bert Wagemaers, Heemkring Molenheide.

Komt wandelt nu eens met mij mee Naar Rijen; want daar drinkt men thee. Wij kunnen langs die vruchtbare dreven, ons naar dat stille dorp begeven.

Grafschrift: Hij die hier rust, was meestal zat, Had nimmer nuchter, steeds een spat (was dronken), Was minnaar van ‘t Schiedammer nat, En vrolijk als hij slokjes had, Een wandelend jenevervat.

De verveling: De man schrijft zijn Journaal; de naneef moet het weten, Hoe laat en wat hij toch deze middag heeft gegeten, wat deze heeft gezegt, wat gene heeft gedaan, welk paadje de eene kwam en de andere is gegaan.

Simulant in lazaret: Nu heeft de man een open been, ‘t is geld waard; hij is vrij van dienst en exerceren. Hij is t gemak al zoo gewend, dat hij voor t al te gauw genezen van t been nu zelfs begint te vrezzen. Hij houdt ‘het open met een cent. Wel foei dat is een luie vent!

Avondappel: De absenten mist men snel; de chef dier tent houdt nog appel, en mist nog twee van al de vrin-den; zij liggen met een razend ei (dronken) ergens in de hei, Maar ik zal die zuijnen morgen vinden!

Dronkemansgelal: De schutters drinken maar door en zingen: Hun zangtoon heeft iets van wolfs-of hondsgehuil; van t krollen eener kat, oft t krassen van een uil.

■ De teksfragmenten zijn afkomstig uit het in 1839 door de Haarlemse schutter Jan Ovenbeek uitgegeven gedicht *Een dag in het kamp bij Rijen, 1831, in luimig rijm beschreven*.

“Een soldaat had van overheidswege elke ochtend recht op een dop jenever. Zo begon de dag

– Jan Roymans, archeoloog

